

Geluk en Capabilities: een filosofische analyse

Ingrid Robeyns

Erasmus Universiteit Rotterdam

Faculteit der Wijsbegeerte

Geluk: welke bijdrage door filosofen?

De academische filosofie is veel heterogener dan het geval is voor veel andere academische disciplines → kunnen zeer diverse bijdragen leveren aan het geluksonderzoek, waaronder:

- historisch, vb. Geluks-idee bij Aristoteles
- 'continentale' traditie, vb. Franse filosofie
- 'analytische traditie', vb. John Rawls, Martha Nussbaum, Amartya Sen.

Filosofische analyse van geluk

1. *Wat bedoelen we precies we met geluk?*
2. *Waarom willen we het over geluk hebben?*

Het maakt nogal wat uit of we de vraag (waarop 'geluk' een antwoord kan zijn) stellen in het kader van een persoonlijke ethiek, of onze vraag is hoe het beleid in te richten of over de doelen van de maatschappelijke orde.

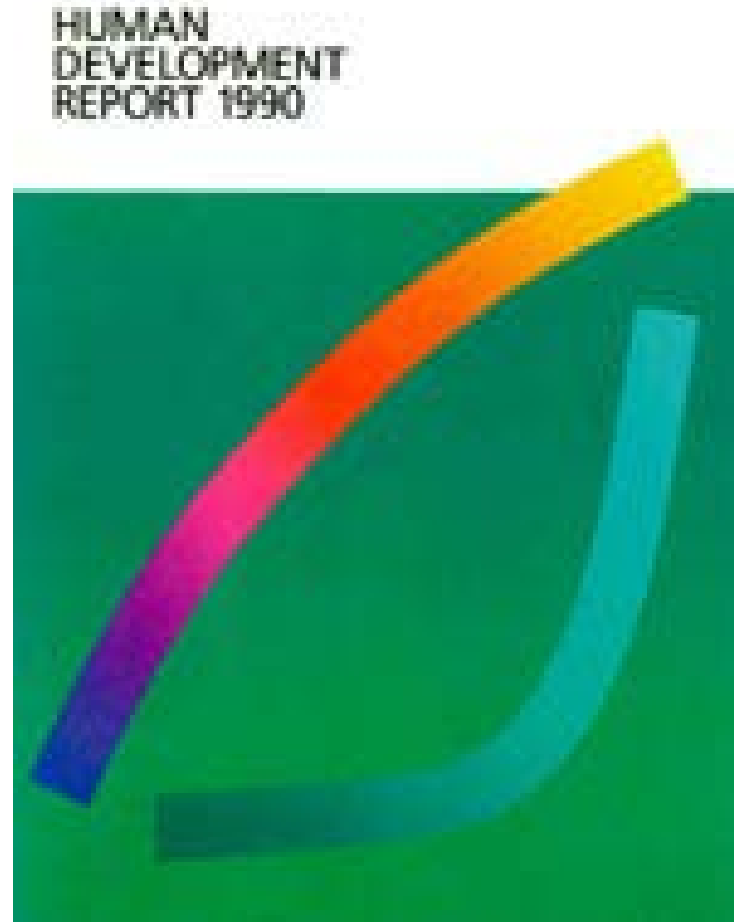
Beleid/maatschappelijke orde

- Wat willen we met beleid/de maatschappelijke orde bereiken?
- Intrinsieke waarden: hebben in zichzelf belang. vb: welvaart/welzijn/kwaliteit van leven, rechtvaardigheid, duurzaamheid, solidariteit.
- Instrumentele waarden: hebben belang omdat ze instrumenteel belangrijk zijn voor een andere waarden, vb: efficiëntie, materiële hulpbronnen (financiële positie, economische groei).

Beleid/maatschappelijke orde

- Materialistische paradigma is dominant, en in de (recente) geschiedenis zijn te vaak instrumentele waarden voor intrinsieke waarden doorgedaan.
- Voorbeeld: status die BNP/capita en economische groei gekregen hebben.
- Reactie daarop: terug naar de filosofische vragen: wat is de waarde van economische groei en materiële goederen? Waartoe *dienen* ze?

Voorbeeld van reactie (1):

Voorbeeld van reactie (2):

MIS- MEASURING OUR LIVES

Why the GDP Doesn't Add Up

Joseph E. Stiglitz,
Amartya Sen,
and Jean-Paul Fitoussi

THE REPORT BY THE COMMISSION ON THE MEASUREMENT
OF ECONOMIC PERFORMANCE AND SOCIAL PROGRESS

De intrinsieke waarden/doelen

- Dus, wat zijn nu de belangrijke intrinsieke doelen van overheidsbeleid en de inrichting van de maatschappelijke orde?
 - (1) Rechtvaardigheid
 - (2) Duurzaamheid
 - (3) Kwaliteit van leven -> wat is dit? Hier kan geluk een invulling van zijn, of 'capabilities' (reële mogelijkheden)

De capability benadering: wat is het?

- Het is een theorie over 'kwaliteit van leven' of welzijn, die zich richt op de reële mogelijkheden die mensen hebben om te zijn wie ze willen zijn en te doen wat ze willen doen (na gemeenschappelijke reflectie).
- Belangrijkste: stelt de mens centraal, elke individuele mens, in zijn of haar context.
- Contrast met (1) geld/hulpbronnen en (2) geluk/zuiver subjectief welzijn.

De CB: het conceptuele kader

- Functionings = de dimensies waarin we kwaliteit van leven bekijken; dit zijn wat een mens kan *doen* en wat/hoe hij kan *zijn*.
- Voorbeelden: in goede gezondheid verkeren; een zinvolle baan hebben; deel uitmaken van een fijne familie of een goed sociaal netwerk; stemmen bij de verkiezingen; met vakantie gaan.
- In principe zijn functionings moreel neutraal: er kunnen dus ook moraal onwenselijke functionings zijn, zoals criminele activiteiten verrichten, aangerand worden.

De CB: het conceptuele kader

- De kwaliteit van leven van een persoon wordt weergegeven door de *waardevolle* functionings van een persoon, en de afwezigheid van 'negatieve functionings.'
- Maar: in vele (alle?) samenlevingen zijn actorschap (zelf kunnen beslissen welke vorm je leven neemt en wat je met je leven doet) en vrijheden belangrijk: daarom maken we het onderscheid tussen functionings (dewelke verwezelijkingen zijn) en *capabilities*, wat de reële mogelijkheden zijn om functionings te kunnen realiseren.
- Voorbeeld: stemrecht hebben en de facto in staat zijn te gaan stemmen = capability; je stem uitbrengen = functioning.

De CB: het conceptuele kader

- Belang van *diversiteit*: (1) elk mens krijgt door sociale, individuele en omgevingsfactoren andere kansen in het leven, en (2) om eenzelfde kwaliteit van leven te bereiken hebben mensen verschillende soorten en hoeveelheden hulpbronnen nodig.
- Er zijn een aantal belangrijke filosofische vragen die dit oproept. Een belangrijke: welke zijn de relevante capabilities?
- Martha Nussbaum: heeft een concrete lijst voorgesteld.
- Anderen: meer procedureel antwoord, vb. d.m.v. deliberatieve democratie; of via focusgroepen etc.

De CB en overheidsbeleid

- Interessant kader omdat het niet in compartimenten denkt (dus vb. enkel economisch, of juridisch)
- Interessant omdat het zowel materiële als niet-materiële aspecten omvat.
- Kijkt op een andere manier naar de kwaliteit van leven, en misschien ook wel naar 'de zin van het leven'; sluit veel dichtter aan bij eigen ervaringen van mensen.

Voorbeeld: waartoe dient hoger onderwijs?

- Onderwijseconomie: onderwijs = menselijk kapitaal; men investeert in toekomstige opbrengsten, meestal vooral opbrengsten op de arbeidsmarkt.
 - CB: onderwijs =
 - (1) doel op zich (functioning: kennis en vaardigheden hebben);
 - (2) voor ontwikkelen van de persoon *in alle dimensies* (dus ook 'niet-nuttige' kennis, vb. vreemde talen die men misschien wel nooit zal gebruiken);
 - (3) als 'input' voor bepaalde andere functionings (vb. het verwerven van een goede baan die o.a. ook geld oplevert)
- Gevolgen van dit onderscheid voor onderwijsbeleid: kunnen vergaand zijn (zie actuele beleidsvoorstellen in Nederland).

Bij wijze van conclusie:

1. Kwaliteit van leven: 'geluk' of 'capabilities'?
2. Conceptueel: groot verschil
3. Empirisch: veel open vragen, o.a. omdat er weinig vooruitgang geboekt is om capabilities te meten, maar nieuwe meting staat op stapel.
4. Voor beleid: CB is een benadering die partijen bijeen kan brengen, het opent nieuwe deuren (vb. In China).